

Soendastraat 1935-2015

Tachtig jaar de Soendastraat in Heemstede. Oftewel: hoe is het allemaal zo gekomen. Wat iedere Soendanees moet weten over de geschiedenis van zijn of haar straat.

Het centrum van Heemstede op een kaart uit 1627 met de (toen splinternieuwe) Oude Kerk centraal. Boven de kerk de Voorweg. Onderaan links de Achterweg en recht naar beneden de Meerweg die liep langs landerijen waar veel later de Soendastraat gebouwd zou worden.

Heemstede rond 1900

De Soendastraat is vlak bij het oude centrum van Heemstede. Hier kwamen belangrijke wegen bij elkaar: de Voorweg en Achterweg, voor en achter langs de kerk richting het zuiden, de Camplaan, verbinding naar het westen en noorden (Binnenweg, Heerenweg) en de Meerweg, richting de Haarlemmermeer.

Vanaf 1890 werd er in Heemstede veel gebouwd en groeide het aantal inwoners sterk. Dat had te maken met de ligging en de bereikbaarheid: in de buurt van grote steden als Amsterdam, Leiden en Den Haag en makkelijk bereikbaar via de tram. Vanaf 1881 was er een lijn van Haarlem naar Leiden, die over de Bronsteeweg, Binnenweg en Raadhuisstraat reed, daarna via Camplaan, Wilhelminaplein en Voorweg over de Glipperweg naar Bennebroek en Hillegom. De tram (eerst stoom, vanaf 1917 elektrisch) maakte forensen mogelijk: dagelijks heen en weer, overdag werken in de drukke en vervuilde stad maar wonen in een frisse, groene omgeving als Heemstede.

Die bebouwing vond eerst vooral plaats langs bestaande wegen. Heemstede bestond rond 1900 uit een aantal buurtjes: in het noorden Craeyenest (aan de kop van de Bronsteeweg), rondom de

Bleekersvaart en de Zandvaart, rondom de Oude Kerk, Camplaan en het Molenwerf en tenslotte in het zuiden de Glip. Tussen die buurtjes lagen kleine en grotere stukken grond, die werden gebruikt voor kleinschalige akkerbouw (keuterboerderijtjes met graan, aardappels, rogge, veel voor eigen gebruik), veeteelt (wat koeien, geiten), kleine groente en fruitkwekerijen en vanaf 1900 in toenemende mate bollenteelt. In 1920 was twintig procent van de oppervlakte van Heemstede bollenland van kleine en grote 'bloemisten', bollenkwekers.

Er was in Heemstede nauwelijks industrie, enkel bij de Bleekersvaart waren er de wasserijen, voortgekomen uit de blekerijen. Je rook ze al van verre: het afvalwater werd rechtstreeks en ongezuiverd geloosd in 'de stinkert' voor de deur. Traditioneel waren er in Heemstede ook nog buitenplaatsen: een hoofdhuis met veel land eromheen, deels agrarisch maar soms ook gewoon ongebruikte, woeste grond. Veel van deze buitenplaatsen werden opgekocht en herbestemd. Meer en Bosch werd vanaf 1884 gebruikt voor zorg voor 'lijders aan vallende ziekte', andere buitenplaatsen als Bosch en Vaart, Bosch en Hoven, Leeuw en Hoofd werden vanaf 1900 opgekocht, in kavels verdeeld en volgebouwd.

Meer en Bosch nabij Heemstede, steendruk van P.J. Lutgers uit 1844. Wat we nu het 'Heerenhuis' noemen.

Gecontroleerde groei

Wetgeving als de Gezondheidswet en de Woningwet, beiden uit 1901, legden grotere verantwoordelijkheid bij het lokale bestuur. Er moest beter en vooral gezonder gebouwd worden voor de groeiende bevolking. Gemeentes gingen zich bezig houden met straatverlichting, riolering en waterleiding. Het ambtenarenapparaat breidde uit en dat maakte het in 1906/1907 in Heemstede nodig om een nieuw raadhuis te bouwen. Het oude Overlaan barstte uit zijn voegen: als er getrouwd werd moesten de ambtenaren een uurtje naar buiten om ruimte te maken voor de huwelijksvoltrekking. In dezelfde vergadering in 1906 als werd besloten tot de bouw van het nieuwe Raadhuis keurde de gemeenteraad ook de bouw van een gasfabriek goed. Hij kwam waar later de

Olijftak en nu Waterhof ligt; de haven (voor de aanvoer van cokes) kwam er naast. David Eliza van Lennep, burgemeester van 1891 tot 1916, was de grote motor achter de ontwikkelingen.

Uitbreidingsplan 1912

Om de woningbouw in goede banen te leiden en verrommeling en enkel lintbebouwing langs doorgangswegen te voorkomen waren grote of snelgroeiende gemeentes (als Heemstede) verplicht om een Uitbreidingsplan op te stellen, waarlangs wegeaanleg en de bouw van wijken zou plaatsvinden. De architecten van het Raadhuis, Joseph Cuypers en Jan Stuyt, kregen in 1908 ook de opdracht om zo'n plan voor Heemstede te maken. Ze kwamen met een plan voor een groene tuinstad, met voor ieder huis een voortuin. Dat gold voor zowel de arbeiderswijken die gebouwd zouden worden door woningbouwverenigingen rondom de Binnenweg als voor de luxe woningen die kwamen op grond die tot dan buitenplaats was, bollenland of kleine kwekerij of boerderij. Grond die verkocht werd om er huizen op te zetten leverde flink wat op, de bouw zorgde voor werkgelegenheid en de nieuwe mensen die kwamen wonen zorgden voor meer welvaart: iedereen was blij met de enorme bouwplannen die in Heemstede werden uitgevoerd.

In het Uitbreidingsplan van 1912 waren langs de centrale as Heemsteedse Dreef villawijken ingetekend, met vrijstaande of –twee-onder-een-kapwoningen. Bedoeld voor kapitaalkrachtige bewoners – wat goed was voor de plaatselijke belastinginkomsten en dat was nodig want er werd veel door de gemeente geïnvesteerd.

In de buurt van de Gasfabriek en rondom de Molenwerfslaan zou meer industrie komen en daar zou daarom ook meer moeten worden gebouwd voor arbeiders. Maar er kwam niet veel industrie: de buitenplaats 't Clooster, die eerst deels was bestemd voor de vestiging van industrie werd verkocht aan het Bisdom Haarlem, die er in 1923 het seminarie Hageveld bouwde. Het werd opleiding van priesters, geen fabrieken. Heemstede kreeg nooit veel industrie.

Uitsnede uit het Uitbreidingsplan (gewijzigde versie 1922) met in het midden de Heemsteedsche Dreef. Links onderin deels de geprojecteerde straten van de Indische Buurt.

Insulinde en Indische Buurt

Aan wat nu de Laan van Insulinde is tot aan de Molenwerfslaan lag de fruitkwekerij Insulinde van Oud-Indiëganger A.P. Audretsch. Deze kwekerij werd in 1923 gekocht door de gemeente en gaandeweg volgebouwd door woningbouwverenigingen en wat we nu zouden noemen projectontwikkelaars, aannemers die een blok woningen bouwden en ze daarna verkochten of vooral verhuurden. In die tijd was het gebruikelijker om een huis te huren dan te kopen.

De straten die op Insulinde kwamen werden allemaal vernoemd naar eilanden uit Nederlandsch Oost-Indië: Javalaan, Lombokstraat, Celebesstraat, Sumatrastraat, Timorstraat, Laan van Insulinde, Borneostraat, Balistraat.

In een deel van de straten, vooral tegen de Molenwerfslaan aan, werden arbeiderswoningen gebouwd door de woningbouwverenigingen, vaak tegen zo laag mogelijke kosten om een lage huur mogelijk te maken. In andere straten – meer tegen de Meerweg aan - kwamen middenstandswoningen voor de klasse tussen arbeiders en villabewoners in. De Timorstraat is een goed voorbeeld hiervan: kijk maar naar het verschil tussen de woningen aan de kant van de Javalaan zonder voortuin (minder grond dus goedkoper) en het deel van de straat richting de Laan van Insulinde.

Het oude huis Insulinde van Audretsch staat er trouwens nog altijd, op nummer 25.

Glas in loodraam in de serre van Huize Insulinde, Laan van Insulinde 25, met – voor een oude fruitkwekerij heel toepasselijk – schalen met druiven.

Meerweg

De Meerweg was een van de oudste straten in Heemstede. Hij liep vanaf de Achterweg richting de brug over de Ringvaart naar de Haarlemmermeer. De huizen aan het begin van de Meerweg zijn van rond 1910; gaandeweg werden er meer gebouwd, bijvoorbeeld een vrijstaande woning als Rustoord (Meerweg 45, gebouwd voor een rentenier). Langs de Meerweg lagen hoveniersbedrijven en kleine boerderijtjes. Op de oude buitenplaats Meer en Bosch werden vanaf 1884 epilepsiepatiënten gehuisvest. Waar nu de Meer en Boschlaan en de Sportparklaan is waren tot aan de Ringvaart weilanden. Later (1932) kwamen er het Sportpark en de Jachthaven. Veel van het werk hiervoor werd in deze tijd van de Grote Depressie uitgevoerd door werkelozen.

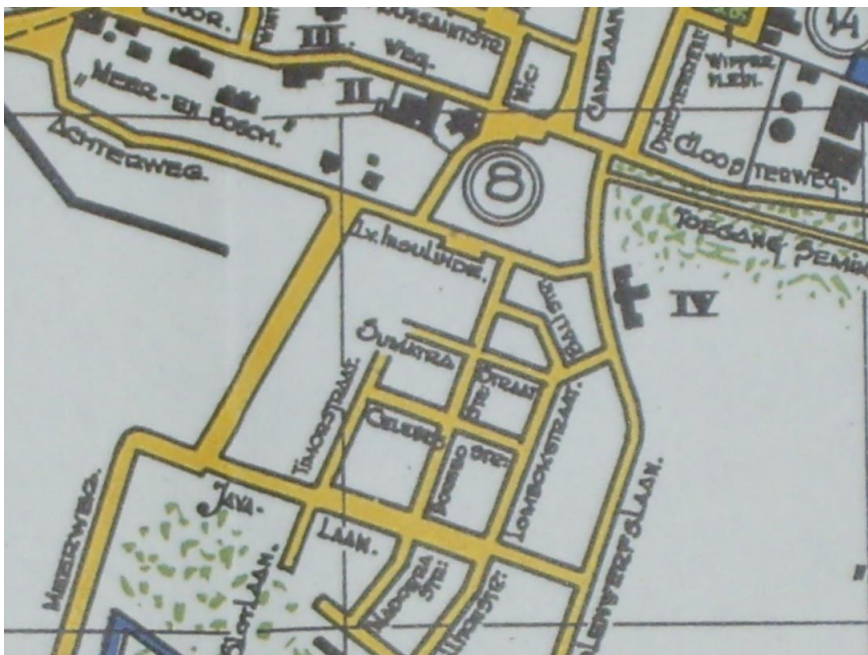

Begin van de Meerweg, rond 1935, gezien vanaf waar nu La Travee is. Rechtsachter nog net de daken van de oneven zijde van de Soendastraat, gebouwd in 1935. De even zijde (hogere huizen) is nog niet gebouwd op deze afbeelding en deze werden in 1938 opgeleverd.

Soendastraat

Vanaf begin jaren dertig werd er druk gebouwd in de Indische Buurt. Woningen werden uit de grond gestampt, straten aangelegd, vooral door werkelozen als werkverschaffing. De wijk vulde zich langzamerhand. De Soendastraat is zo'n beetje het sluitstuk van de bouw geweest.

Op 15 november 1934 werd tijdens de gemeenteraadsvergadering zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming (als hamerstuk dus) besluit 107 genomen en kreeg de Soendastraat zijn naam. Oorspronkelijk op het Uitbreidingsplan was het de bedoeling dat de straat zou lopen van de Borneostraat tot de Meerweg, maar door de invulling van de Timorstraat werd de Soendastraat korter en ging lopen van Timorstraat tot Meerweg.

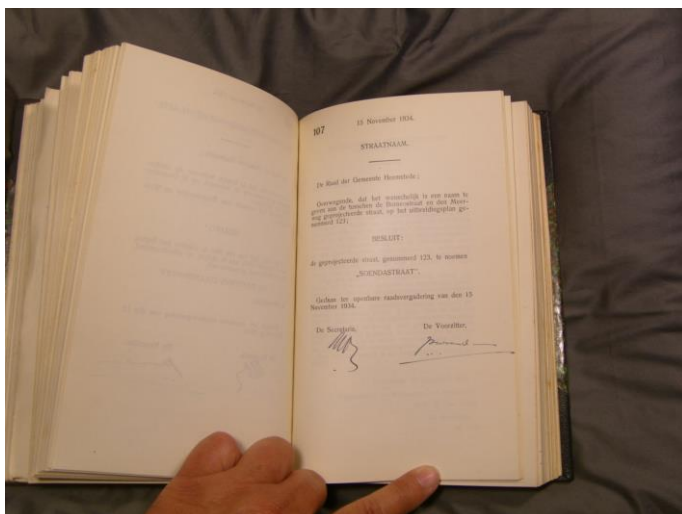

Uitsnede uit een plattegrond van Heemstede uit 1929. Nog zonder de Soendastraat. De Timorstraat moet nog worden doorgetrokken. Rechtsboven de Gasfabriek met zijn twee gashouders. De Achterweg was nog een doorgaande weg, die in 1934 zou worden afgesloten na de bouw van de Emmakliniek op Meer en Bosch en de aanleg van de Sportparklaan. De Meer en Boslaan was toen net aangelegd en gebouwd.

Dat de Soendastraat een naam diende te krijgen was logisch, want hij kwam er omdat er woningen werden gebouwd: 11 stuks, het blok aan de oneven kant. Het plan voor Meerweg 35, de hoekwoning, werd maart 1935 goedgekeurd. Op de Meerweg paste een vrijstaande woning als afsluiting van het aaneengesloten blok van elf woningen aan de Soendastraat. De huizen werden ontworpen door architect J.C. Dop uit Overveen, die ook de tekeningen maakte voor Timorstraat en Laan van Insulinde. De huizen werden direct daarna gebouwd en dateren dus uit 1935. Kort daarvoor (1934) waren al Meerweg 2 t/m 20 gebouwd en de huizen aan de Meer en Boslaan. In hetzelfde jaar werden ook Laan van Insulinde 8 t/m 16, Timorstraat 1 t/m 19 en Sumatrastraat 1 en 3 weggezet.

Goedkeuring voor de bouw van tien woningen aan de even kant van de Soendastraat kwam in 1937, tegelijkertijd met Meerweg 37 t/m 43. Deze huizen dateren dus van iets later dan de overkant. Architect G.A.M. Loogman maakte in oktober 1937 de tekeningen en in 1938 werden ze gebouwd door aannemers Bosma & Bovenkamp.

De huizen aan de Soendastraat werden niet gebouwd op terrein van de kwekerij Insulinde, maar op het land van het transportbedrijf van J.L. de Jong, later een bescheiden zand- en grindhandel die na verkoop van de grond werd voortgezet aan de Heemstedse haven en op grond van de koeboerderij van H. Korringa, vader van architect Korringa. Oudste dochter Trijntje ventte melk uit in het dorp. Eind jaren '20 kwam Th. Schoenmaker wonen op de boerderij, die de naam Nieuw Leven kreeg. 's Winters stonden de koeien op stal en 's zomers op de weilanden die grensden aan de Meerweg. Schoenmaker woonde niet op de boerderij zelf, maar op Meerweg 25. Hij had samen met zijn twee broers drie melkwijken in Heemstede. Toen er in 1935 gebouwd werd, verhuisde De Jong naar de Kanaalweg en Schoenmaker naar Wilhelminaplein 1, het pand dat aansluit aan het begin van de Voorweg. Aanmerkelijk groter dan waar hij had gezeten: hij had blijkbaar een goede prijs gekregen voor zijn grond. Schoenmaker was een ondernemend man en kocht ook een pandje aan de Cloosterweg waar hij een melkwinkeltje begon. Dit werd later een ijssalon en cafetaria. De naam baseerde hij op die van zijn boerderij Nieuw Leven. Mede op suggestie van de pastoor werd dat Vita Nova en zo heet de snackbar nog altijd. Eigenaar is niet meer een Schoenmaker: die is tegenwoordig eigenaar van Ajewe, waar de sportieve bewoners van de Soendastraat hun voetbal- of hockeyspullen halen.

Raadsbesluit 15 november 1934: naamgeving Soendastraat. Ondertekend door gemeentesecretaris N. Vos en burgemeester J.P.W. van Doorn. Noord-Hollands Archief [2095,5]

Soendastraat: Indische buurt of niet?

De Soendastraat is wel vernoemd naar een eiland in Nederlandsch Oost- Indië, maar zoals gezegd niet gebouwd op terrein van de kwekerij Insulinde. De straat heeft apart zijn naam gekregen en is gebouwd als een soort sluitstuk van de buurt.

De Indische buurt, en dan met name het zuidoostelijke gedeelte, gold vroeger als het putje van Heemstede. Hier woonden veel (vooral katholieke) arbeiders. Af en toe was het noodzakelijk dat de politie optrad. Aan de andere kant was het wel een gezellige buurt. De Indische Buurtvereniging organiseerde jaarlijks een kermis, boottochtjes voor de kinderen en de intocht van Sinterklaas met start vanaf het Wilhelminaplein en dan een rondtocht door de buurt. In de kinderrijke buurt waren drie lagere scholen. Protestantse kinderen gingen naar de Nicolaas Beets, toen nog op de Voorweg en de Bosboom Toussaintstraat, de neutralen naar de Openbare Lagere School aan de Voorweg en de katholieken naar de Augustinus aan de Molenwerfslaan. Daar was ook de Rooms Katholieke Voetbalvereniging HBC en hier kom je nu nog tweede en derde generaties voetballers uit de Indische buurt tegen. Niks mis met die buurt.

Copyright Aviodrome, Lelystad

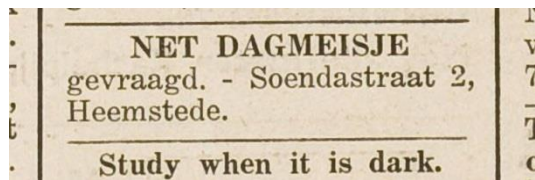
Luchtfoto uit 1935. In het midden Meer en Bosch met de net gebouwde Emmakliniek. Onderin de Meer en Boschlaan en rechts de Soendastraat. De oneven kant is al wel gebouwd, de even kant nog niet. Hier staat nog de boerderij van Jan de Jong.

Uitsnede uit de foto

Wie woonde in de Soendastraat?

Zoals gezegd waren de woningen in de Soendastraat middenstandswoningen. Dit was de in die tijd sterk groeiende klasse van 'witte boordenwerkers': onderwijzers, ambtenaren, mensen die werkten op een kantoor, hoger opgeleide technici, zoals electromonteurs of mensen die een winkel hadden. Boodschappen deden ze in de buurt, want er waren nog veel kleine winkeltjes in de Indische buurt, op de Meerweg (melkhandel Koot op nummer 23) en op het Wilhelminaplein. En ze deden niet alles zelf, net als nu:

Eerste Heemsteedsche Courant, 27 mei 1938, 24 oktober 1940

Veel van de huizen in de Soendastraat waren huurhuizen. Je huurde in 1937 een heel huis aan de Javalaan voor f 390 per jaar en een huis aan de Meer en Boschlaan voor f 540. Een woonhuis aan de Laan van Insulinde kostte f 12.500, aan de Meer en Boschlaan f 800 en een halve villa aan de Sportparklaan f 11.000.

Heemstede Vooruit

3

22.	Fr. Schubertlaan. Heerenhuizen met verw. en garage	Koopsom f 12.500,—
23.	Laan van Insulinde. Dubbel woonhuis, bev. 5 kamers en badkamer, solide gebouwd	Koopsom f 12.500,—
25.	Bachlaan. Diverse halve villa's met centr. verw. en garage, onmiddellijk bij Heemsteedsche-Dreef	Koopsom f 12.500,—

Woninggids, 1937

In de jaren na de Tweede Wereldoorlog, toen er een grote woningnood heerste, had de gemeente invloed op de toewijzing van de woonruimte. Toen kon je op je 19^e trouwen, in de Soendastraat gaan wonen en het Haarlems Dagblad halen:

Haarlems Dagblad
6 november 1956

16 augustus 1960
een klein drama

24 december 1960
bouw garages

Door dat huren konden er op een adres meerdere hoofdbewoners wonen, zoals ook blijkt uit de Adresboeken uit die tijd:

Bewoners Soendastraat in 1948

1 L. Beck
3 C. Waalewijn
5 W. Engels
7 F. J. v. Thiel
9 P. Fraay
11 P. Nieuwendijk
13 R. H. Swart
15 Mevr. M. Schouten-
17 W. K. Janssen
19 P. Visser
21 K. Lakeman

in 1963

1 Fam. Beck
3 Chr. WaaJewijn
5 W. Engels
7 F. J. van Thiel
9 P. Fraaij
11 J. de Berg
13 Hl. W. Dahlkamp
15 Mw. M. Schouten
17 W. K. Janssen
19 H. A. van Wees
21 Mw. T. M. Lakeman
21 N. A. Leuven

Haarlems Dagblad 7 mei 1955

21 april 1956

maar wie heeft er in 2015 nog gras?

31 december 1957

een platenspeler kan wel weer

Bewoners Soendastraat in 1948

2 Joh. H. Laas
4 J. W. Menting

6 P. J. Smits

8 F. A. Bierenbroodspot
10 A. 1. M. Keulemans
12 Mevr. A. Slooten-Vorst

14 Mevr. D. F. Esman-
16 G. C. M. de Barbanson
16 H. Zomerdijk
18 E. K. Boissevain
18 H. A. v. Wees
18 Mevr. H. W. P. Oostwal
20 P. Cornelisse

in 1963

2 J.H. Laas
4 E. Menting
4 G. J. Stroosma
4 Mw. A. Blankman
6 Mw. J. Smits
6 J. F. M. Jansen
6 J. H. van El
8 W. Engels
10 B. J. van Opstal
12 G. J. van Genne
12 Mw. D. Pellemans
14 A. L. J. J. M. Esman
16 G. de Barbanson

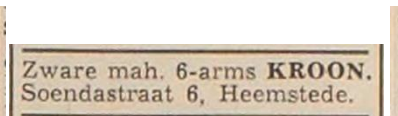
18 A. W. Boeters

20 P. Cornelisse

22 juli 1958

stond die nog maar in de straat...

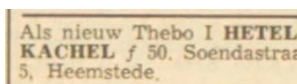

26 november 1958

28 november 1958

moest-ie weg vanwege de herrie in de buurt?

17 november 1959

19 december 1959

13 juni 1960

De oudste bewoners van de Soendastraat

Op nummer 10 kwam in 1958 de familie Van Opstal wonen. Hein van Opstal was toen tien jaar oud en woont er nog steeds. Hij woont het langste in de Soendastraat: in 2015 57 jaar.

1958:

Atomium in Brussel gereed

Elvis Presley heeft een hit met Jailhouse Rock

eerste aflevering Pipo de Clown op tv

In de adresboeken van na 1970 worden niet meer de bewoners per straat weergegeven. Dat mocht niet meer vanwege de privacy. In het adresboek van 1975 vinden we nog wel een bekende:

2846 65 Horman, J, Soendastraat 15

De familie Horman kwam in 1970 in de Soendastraat wonen. Hans en Marina Horman zijn na Hein van Opstal de langstwonenden.

Nog een paar foto's uit de jaren zestig t/m negentig:

Soendastraat, luchtfoto KLM Aerocarto 1964. Schuurtjes in plaats van uitbouwen. Links Rustoord (Meerweg 45) met erachter grote bloemenkassen. Aan de overkant van de Meerweg was Meer en Bosch nog volledig afgesloten.

Soendastraat, jaren tachtig. Aan de ene kant vijf, aan de andere kant drie auto's. Toen kon je nog voor je eigen deur parkeren.

Soendastraat, herinrichting trottoirs. De wijk werd in fasen op de schop genomen, de Soendastraat was als laatste in 1990 aan de beurt. De boompjes zijn inmiddels al weer een keer vervangen door moeraseiken.

Tachtig jaar Soendastraat 1935-2015

Tachtig jaar de Soendastraat. Bewoners kwamen en gingen. Kinderen groeiden op. Het aantal auto's nam (schrikbarend) toe. Er werden dakkapellen geplaatst en grote uitbouwen aan de achterkant. Maar de mensen bleven hetzelfde: leuke mensen, in een leuke straat, in een leuk dorp. Veel groen, alles dichtbij.

De Soendastraat. Een straat om lekker in te wonen en je kinderen te zien opgroeien. Een straat om trots op te zijn. Laten we er zuinig op zijn. Op naar de volgende tachtig jaar!

Marc de Bruijn
Jeannette de Bruijn-van der Hulst
Frédérique – Max – Thomas - Floris
Meerweg 39 (vanaf 1997)
15 augustus 2015

Heemstedeloop oktober 2012 over de Meerweg met rechts de Soendastraat. Die komt gewoon door onze buurt. En de Avondvierdaagse ook. En denk eens aan Koningsdag. Wonen op een toplocatie.

Meer weten over de geschiedenis van Heemstede?

Kijk op de website van de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek www.hv-hb.nl en word lid!
Hier ook: De Canon van Heemstede en Bennebroek: in 21 thema's de belangrijkste onderwerpen uit de geschiedenis van Heemstede en Bennebroek

Bouwtekeningen kun je vinden op de website van de gemeente Heemstede www.heemstede.nl

Digitaal kranten doorbladeren via www.noord-hollandsarchief.nl

Goed achtergrondboek: Joost Kingma: De Magie van het jaren '30 huis. Vantilt, Nijmegen 2013.

Met dank aan Johan van Schie voor de foto's.